

POSTANOWIENIE

Dnia 19 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Oktawian Nawrot (przewodniczący)
SSN Tomasz Przesławski (sprawozdawca)
Radosław Tomasz Jeż (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z wniosku L. F.

z udziałem K. F., J. F., Z. Z., J. P., D. M., B. T., M. G. (uprzednio B.)

o stwierdzenie nabycia spadku po J. F. i K. F.

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 19 marca 2025 r.

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu Rejonowego w Sanoku z 7 grudnia 2001 r., sygn. I Ns 510/01

- 1. uchyla zaskarżone postanowienie w punkcie II i w tej części przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu w Sanoku do ponownego rozpoznania;**
- 2. znosi wzajemnie koszty postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Wnioskiem z dnia 17 września 2001 r. L. F. (dalej także: „wnioskodawca”) zwrócił się do Sądu Rejonowego w Sanoku o stwierdzenie nabycia spadku po swoim ojcu J. F., zmarłym w dniu [...] 2001 r. Wnioskodawca oświadczył, że spadek przyjmuje z dobrodziejstwem inwentarza. Jednocześnie wskazał pozostałych

spadkobierców po zmarłym J. F. - uczestników K. F., J. F., Z. Z., J. P., D. M., B. T. oraz S. B. (zmarłą [...] 1982 r.).

We wniosku L. F. wyszczególnił składniki majątku spadkowego, tj. działkę rolną, pastwisko i las o łącznej powierzchni 1 ha 37 a, objętą nr [...] w S., w tym działkę rolną wraz z zabudowaniami i urządzenia o łącznej powierzchni 0,45 a, objętą nr [...]1 położoną S..

Z zapewnienia spadkowego złożonego w dniu 9 listopada 2001 r. przez wnioskodawcę L. F. wynikało, że J. F. był wdowcem, jego żona K. F. zmarła w dniu [...] 1990 r.

Spadkodawca nie pozostawił testamentu. Do grona spadkobierców J. F. należeli trzej synowie: L. F., K. F. i J. F.) oraz pięć córek: Z. Z., J. P., D. M., B. T. i S. B.. S. B. zmarła w dniu [...] 1982 r. i miała tylko jedno dziecko - córkę M. B..

Wnioskodawca wskazał, że J. F. nie miał dzieci pozamałżeńskich oraz nikogo nie przysposobił. Zarówno wnioskodawca jak i pozostali spadkobiercy nie składali oświadczeń o przyjęciu czy odrzuceniu spadku. Nikt też nie zrzekał się dziedziczenia po zmarłym.

W toku rozprawy L. F. i obecni na niej uczestnicy wniesli o dokonanie stwierdzenia nabycia spadku również po ich zmarłej matce K. F.. Sąd uwzględnił powyższy wniosek.

Postanowieniem z dnia 7 grudnia 2001 r., sygn. I Ns 510/01 Sąd Rejonowy w Sanoku:

1. stwierdził spadek po K. F., zd. S., c. D. i M., zmarłej w dniu [...] 1990 r. w S., gdzie stale przed śmiercią zamieszkiwała, na podstawie ustawowego porządku dziedziczenia wprost nabyli: mąż J. F. - który zmarł w 2001 r. - w 8/32 częściach natomiast w częściach po 3/32 spadek nabyli: syn K. F., syn J. F., syn L. F., córka Z. Z., córka J. P., córka D. M., córka B. T., wnuczka M. B., c. A. i S. zaś wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne położone w S. , na podstawie ustawowego porządku dziedziczenia wprost nabyli: mąż J. F. i syn L. F. po ½ części każdy z nich;
2. stwierdził, że spadek po J. F., s. A. i M., zmarłym w dniu [...] 2001 r. w S., gdzie stale przed śmiercią zamieszkiwał, na podstawie ustawowego porządku dziedziczenia, wprost nabyli: syn K. F., syn J. F., syn L. F., córka Z.

Z., córka J. P., córka D. M., córka B. T., wnuczka M. B., c. A. i S., wszyscy po 1/8 części, natomiast wchodzący w skład spadku udział w gospodarstwie rolnym położonym w S., na podstawie ustawowego porządku dziedziczenia wprost nabył syn L. F. w całości;

3. ustalił, że koszty postępowania sądowego ponosi wnioskodawca L. F..

Pismem datowanym na 24 maja 2023 r. Prokurator Generalny wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Sanoku Wydział I Cywilny z dnia 7 grudnia 2001 r., sygn. akt I Ns 510/01 w sprawie z wniosku L. F. z udziałem K. F., J. F., Z. Z., J. P., D. M., B. T. i M. B. o stwierdzenie nabycia spadku po J. F. i K. F.. Orzeczenie zostało zaskarżone w części, tj. w zakresie punktu II zaskarżonego postanowienia.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 154, dalej także: „ustawy o SN”) zaskarżonemu rozstrzygnięciu skarżący zarzucił:

1. naruszenie zasady ochrony zaufania obywateli do państwa, w szczególności w kontekście realizacji zasady bezpieczeństwa prawnego zawartych w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także naruszenie prawa do prawidłowo ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności wyrażonymi w art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, polegającego na wydaniu przez sąd orzeczenia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku w postaci całości udziału w gospodarstwie rolnym tylko przez jednego spadkobiercę z pominięciem pozostałych ustalonych spadkobierców, którzy byli uprawnieni do dziedziczenia wchodzącego w skład majątku spadkowego gospodarstwa rolnego na podstawie przepisów ogólnych, na skutek błędnego zastosowania przepisów nieobowiązujących w dacie otwarcia spadku jak i orzekania, tj. przepisów szczególnych ograniczających krąg spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne - co naruszyło prawo do własności prawidłowo ustalonego kręgu spadkobierców wobec majątku spadkowego;
2. naruszenie w sposób rażący:

1. prawa materialnego, tj. art. 1059 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie i orzeczenie, że L. F. w chwili otwarcia spadku po J. F., tj. w dniu [...] 2001 r. był jedynym uprawnionym do dziedziczenia w całości wchodzącego w skład spadku po zmarłym udziału w gospodarstwie rolnym, pomimo, że zarówno w dacie otwarcia spadku jak i w dacie orzekania przez Sąd nie obowiązywały przepisy szczególne ograniczające krąg spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne, albowiem spadki otwarte w dniu 14 lutego 2001 r. jak i po tej dacie, które obejmowały gospodarstwo rolne podlegały dziedziczeniu na zasadach ogólnych,
2. prawa materialnego, tj. art. 931 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i orzeczenie, że L. F. w chwili otwarcia spadku po J. F., tj. w dniu [...] 2001 r. był jedynym uprawnionym do dziedziczenia w całości wchodzącego w skład spadku po zmarłym udziału w gospodarstwie rolnym, nie zaś w częściach równych także jego rodzeństwo i siostrzenica, pomimo, iż zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego do dziedziczenia z ustawy gospodarstw rolnych o powierzchni przekraczającej 1 ha winny być zastosowane przepisy ogólne dotyczące dziedziczenia albowiem przepisy szczególne ograniczające krąg spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne zostały uznane przez Trybunał Konstytucyjny za sprzeczne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej i nie miały zastosowania do spadków otwartych w dniu 14 lutego 2001 r. jak i po tej dacie.

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie punktu II zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Sanoku I Wydział Cywilny z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną wnioskodawca wniósł o:

1. oddalenie w całości skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu Rejonowego w Sanoku I Wydziału Cywilnego z dnia 7 grudnia 2001 r. w sprawie zawisłej pod sygn. akt I Ns 510/01,
2. względnie - z daleko posuniętej ostrożności - o stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których rozstrzygnięcie tej treści zostało wydane - a to z uwagi na

zaistnienie nieodwracalnych skutków prawnych, które zostały wywołane przez zaskarżone orzeczenie, w tym upływ ponad 20 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia,

3. zasądzenie zwrotu kosztów postępowania skargowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W ocenie wnioskodawcy zaskarżone orzeczenie nie zawiera uchybień, które dałyby podstawę do uwzględnienia skargi nadzwyczajnej, bowiem w jego ocenie uchybienie Sądu Rejonowego w Sanoku, choć wystąpiło, to nie miało charakteru „rażącego”. Podniesiono przy tym, że zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne. Jednocześnie w uzasadnieniu odpowiedzi wskazano, że w wypadku, w którym zaskarżone orzeczenie zostałoby w żądanej części uchylone, L. F. oraz jego najbliżsi zostaliby postawieni wobec konieczności:

1. dokonania analizy prawnej ukierunkowanej na nabycie przez ww. prawa własności nieruchomości obejmującej gospodarstwo rolne w drodze zasiedzenia, na skutek samoistnego posiadania przez niego tejże nieruchomości przez okres dłuższy niż 20 lat, w dobrej wierze (w zaufaniu do treści rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego w Sanoku),
2. ewentualnie - dokonania działu spadku obejmującego zniesienie współwłasności nieruchomości, co w zastanych realiach prawnych i faktycznych może być trudne albowiem wielkość gospodarstwa rolnego jest na tyle nieznaczna, iż nie będzie można dokonać jego podziału tak aby poszczególne powstałe w ten sposób nieruchomości zachowały swoją funkcję i można je było uprawiać zgodnie z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej,
3. ewentualnie - dokonania rozliczeń, które byłyby dotknięte wieloma trudnościami z uwagi na znaczący upływ czasu.

W ocenie wnioskodawcy zarysowany w skardze nadzwyczajnej konflikt wartości konstytucyjnych należy, wobec tego rozstrzygnąć z korzyścią dla zasady powagi rzeczy osądzonej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wywiedziona w niniejszej sprawie skarga nadzwyczajna zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że z punktu widzenia charakteru prawnego, skarga nadzwyczajna jest środkiem zaskarżenia o charakterze nadzwyczajnym. Wynika to z przyjętej przez ustawodawcę konstrukcji prawnej tej instytucji (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 15 marca 2023 r., II NSNc 35/23; z 29 marca 2023 r., II NSNc 52/23; postanowienie Sądu Najwyższego z 19 kwietnia 2023 r., II NSNc 61/23).

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1. orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub
 2. orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub
 3. zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego
- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Wykładnia art. 89 § 1 ustawy o SN nakazuje zatem przyjąć, że nie każde wadliwe orzeczenie powinno zostać wyeliminowane w tym trybie. Chodzi bowiem wyłącznie o usunięcie z obrotu prawnego tych judykatów, które nie dają się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r., II NSNc 68/23; postanowienie Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r., II NSNc 69/23). W doktrynie i orzecznictwie konstytucyjnym podnosi się, że zasada demokratycznego państwa prawnego w znaczeniu opisowym jest zbiorem różnych wartości bezpośrednio lub pośrednio wyrażonych w Konstytucji RP, dotyczących prawa, ustroju państwa oraz relacji między państwem a jednostką (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25 listopada 1997 r., K 26/97).

Jedną z fundamentalnych powinności, możliwą do wyprowadzenia z zasady demokratycznego państwa prawnego, jest obowiązek działania organów państwa na podstawie i w granicach prawa. W toku postępowania sądowego przejawia się to wyraźnie obowiązkiem przestrzegania przepisów procedury, właściwej dla danej sprawy, a także przepisów prawa materialnego na podstawie których organ władzy sądowniczej podejmuje określone decyzje (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r., II NSNc 69/23).

Sąd Najwyższy w wyroku z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21, określił istotę kontroli prawomocnego rozstrzygnięcia zainicjowaną skargą nadzwyczajną. Wskazano, że wyeliminowane w trybie art. 89 § 1 ustawy o SN powinno dotyczyć rozstrzygnięć będących *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi. W praktyce, oznacza to, że już pobieżna analiza przebiegu postępowania i jego skutków powinna wywoływać zasadne wątpliwości co do jej prawidłowości w świetle naczelnych zasad, na których oparty jest system prawa w Polsce

Skuteczne wniesienie skargi nadzwyczajnej uzależnione jest od spełnienia przesłanek formalnych. Odnoszą się one do substratu zaskarżenia, terminu i podmiotów, które posiadają uprawnienie do wywiedzenia tego środka. Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, które nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Artykuł 89 § 2 ustawy o SN stanowi, że uprawnionym do wywiedzenia tego środka zaskarżenia jest Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W myśl zaś art. 89 § 3 ustawy o SN skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania. Niedopuszczalne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej na niekorzyść oskarżonego wniesionej

po upływie roku od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – po upływie 6 miesięcy od dnia jej rozpoznania. W tym zakresie należy mieć jednak także na względzie przepisy przejściowe zawarte w ustawie o SN, w świetle których w okresie 6 lat od dnia wejścia ustawy o Sądzie Najwyższym w życie (tj. do dnia 3 kwietnia 2024 r.), skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. W takim jednak przypadku krąg podmiotów legitymowanych do jej wniesienia jest jeszcze bardziej zawężony i obejmuje wyłącznie Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 115 § 1 i 1a ustawy o SN).

Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie wskazuje na dopuszczalność dalszego jej procedowania. Została ona bowiem wywiedziona od prawomocnego rozstrzygnięcia sądu powszechnego, jakim jest postanowienie Sądu Rejonowego w Sanoku z 7 grudnia 2001 r., sygn. I Ns 510/01, które niewątpliwie także zakończył postępowanie w sprawie. Nie wniesiono od niego środków zaskarżenia, nie jest także możliwe skorzystanie z innych instrumentów jego wzruszenia. Autorem skargi nadzwyczajnej jest Prokurator Generalny, który jest podmiotem legitymowanym do wystąpienia z tym środkiem zaskarżenia. Skarga została wywiedziona w ustawowym terminie. Jednocześnie, w przedmiotowej sprawie nie zachodzą ograniczenia, o których stanowi art. 90 ustawy o SN.

Jak wynika z treści art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podniesionych zarzutów; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozagę nieważność postępowania. Przepis ten na podstawie art. 95 pkt 1 ustawy o SN stosuje się w postępowaniu w sprawie skargi nadzwyczajnej.

Zgodnie z art. 1059 k.c. spadkobiercy dziedziczą z ustawy gospodarstwo rolne, jeżeli w chwili otwarcia spadku: 1) stale pracują bezpośrednio przy produkcji rolnej albo 2) mają przygotowanie zawodowe do prowadzenia produkcji rolnej, albo 3) są małoletni bądź też pobierają naukę zawodu lub uczęszczają do szkół, albo 4) są trwale niezdolni do pracy.

W wyroku z 31 stycznia 2001 r., sygn. P 4/99, wskazano, że art. 1059 kodeksu cywilnego w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 26 października 1971 r. zmieniającą ustawę - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 27, poz. 252) i w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321) jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w którym odnosi się do spadków otwartych przed dniem ogłoszenia niniejszego wyroku w Dzienniku Ustaw, oraz jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w którym odnosi się do spadków otwartych od tego dnia.

Przedmiotowy wyrok został opublikowany w Dzienniku Ustaw 14 lutego 2001 r. (Dz.U. z 2001, nr 11, poz. 91).

W świetle powyższego przyjąć należy, że art. 1059 k.c. w zakresie w jakim odnosi się do dziedziczenia gospodarstwa rolnego znajduje zastosowanie wyłącznie wobec spadków otwartych przed 14 lutego 2001 r. Do dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku, którego otwarcie nastąpiło od 14 lutego 2001 r. stosuje się ogólne zasady dziedziczenia, pomijając kierowane wobec spadkobierców wymagania wynikające z art. 1059 k.c.

Za zasadny zatem należało uznać wyartykułowany przez skarżącego zarzut naruszenia art. 1059 k.c. Sąd Rejonowy w Sanoku, jako organ władzy publicznej, obowiązany był do uwzględnienia w swoim rozstrzygnięciu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 31 stycznia 2001 r. Nie ulega wątpliwości, że zaskarżone orzeczenie obarczone jest wadą.

W orzecznictwie wskazuje się jednak, że aby naruszenie prawa mogło stanowić skuteczną podstawę skargi nadzwyczajnej, musi mieć ono charakter „rażący”. W ocenie czy naruszenie prawa ma charakter „rażący” uwzględnia się wagę naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, stopnia (istotności) jej naruszenia, skutków naruszenia dla stron postępowania (wyrok Sądu Najwyższego z 3 listopada 2022 r., I NSNc 783/21). Wskazuje się przy tym, że „rażące” naruszenie prawa rozumieć należy jako „bardzo duże”, „wyraźne” (postanowienie Sądu Najwyższego z 8 lutego 2023 r., II NSNc 194/23). Jest to naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne

prowadzenie złożonych procesów intelektualnych (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 20 stycznia 2021 r., I NSNc 1/21; z 3 grudnia 2020 r., I NSNc 34/20; z 17 czerwca 2020 r., I NSNc 44/19; postanowienie Sądu Najwyższego z 27 maja 2021 r., I NSNc 109/20).

W analizowanej sprawie odnosząc się do ustalonych w orzecznictwie kryteriów przyjąć należy, że naruszenie art. 1059 k.c. ma charakter rażący. Sąd Rejonowy w Sanoku oparł się na przepisie ustawy, który był uznany za niekonstytucyjny. Został on zatem wyeliminowany z obrotu prawnego w określonych, precyzyjnie zdefiniowanych przez Trybunał Konstytucyjny warunkach. Skutkiem uchybienia było pozbawienie spadku części uprawnionych do dziedziczenia, a więc pozbawienie jednego z fundamentalnych praw gwarantowanych konstytucyjnie (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP).

Zaznaczyć należy, że Prokurator Generalny nie odniósł się w uzasadnieniu skargi do naruszenia art. 931 k.c., ograniczając się jedynie do wskazania w *petitum* skargi, że sąd niewłaściwie zastosował ten przepis, poprzez pominięcie rodzeństwa i siostrzenicy wnioskodawcy w ustalaniu kręgu spadkobierców. Dlatego też zarzut ten Sąd Najwyższy uznał za nieuzasadniony.

Na marginesie należy zauważyć, że art. 931 k.c. dzieli się na mniejsze jednostki redakcyjne, tj. paragrafy, a od skarżącego wymaga się, aby w formułowaniu zarzutów, z uwagi na nadzwyczajny charakter instytucji skargi nadzwyczajnej, był dokładny i skrupulatny.

Zasadny pozostaje zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP statuującego zasadę „prawa do sądu”. Jedną ze składowych wywodzonego konstytucyjnie prawa do sądu jest zasada sprawiedliwości proceduralnej. Każdy ma zatem prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy. W orzecznictwie podnosi się, że rozpatrywanie odnosi się do wszechstronnego zapoznania się ze wszystkimi aspektami sprawy, zarówno tymi dotyczącymi czynu poddanego osądowi, jak i normami prawnymi znajdującymi zastosowanie (postanowienie Sądu Najwyższego z 5 lipca 2023 r., II NSNc 226/23). Sprawiedliwość w wyrokowaniu należy wiązać m.in. z tym, że na sędzie spoczywa obowiązek dbania o to, nawet przy bierności strony, aby orzeczenie odpowiadało prawu, a więc było zgodnie z powszechnie obowiązującymi przepisami. Nie można przy tym

tracić z pola widzenia, że w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, rola sądu jest determinowana ustawowym obowiązkiem działania z urzędu. W analizowanym postępowaniu Sąd Rejonowy w Sanoku nie sprostął wymaganiom związanym z obowiązkiem zapewnienia uczestnikom prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy, pomijając skutki wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 31 stycznia 2001 r.

W niniejszej sprawie zasadny okazał się także zarzut naruszenia art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Sąd Rejonowy w Sanoku nie uwzględnił bowiem nałożonych wymagań w zakresie ochrony dziedziczenia, pozbawiając część spadkobierców należnych im praw.

Zgodnie z art. 64 ust. 1 Konstytucji RP, każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. Zgodnie z art. 64 ust. 2 ustawy zasadniczej, własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. Ochronę tych praw uzasadniają także oparte na art. 2 Konstytucji RP zasady ochrony bezpieczeństwa prawnego i zaufania do prawa. Jak podnosi się w orzecznictwie Sądu Najwyższego prawo dziedziczenia nie odnosi się do samego faktu sukcesji, mającego miejsce w chwili otwarcia spadku, a więc śmierci spadkodawcy, lecz także obowiązku organów państwa do ochrony wszelkich praw obligacyjnych związanych ze spadkiem, a także ustanowienia i zabezpieczenia odpowiednich procedur, mających na celu stwierdzenie nabycia spadku, ochronę nabywcy, czy działu spadku (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 października 2023 r., II NSNc 375/23).

Mając na uwadze całość powyższej argumentacji, w ocenie Sądu Najwyższego, w niniejszej sprawie uchylenie zaskarżonego postanowienia jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Zdefiniowana w art. 89 § 1 ustawy o SN przesłanka ogólna skargi nadzwyczajnej jednoznacznie nawiązuje do art. 2 Konstytucji RP, co czyni koniecznym dokonywanie jej wykładni przy wykorzystaniu osiągnięć orzecznictwa i doktryny traktujących o tej konstytucyjnej zasadzie (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2022 r., I NSNc 205/21). Artykuł 2 Konstytucji RP stanowi,

że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego z art. 2 Konstytucji RP wywodzi się także liczne szczegółowe zasady pochodne, takie jak: zasada sprawiedliwości proceduralnej, zasada ochrony zaufania obywatela do państwa, zasada ochrony praw słuszenie nabytych, zasada ochrony interesów w toku, zasada niedziałania prawa wstecz, zasada *ne bis in idem* czy zakaz nadmiernej ingerencji (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2022 r., I NSNc 22/21).

Zaskarżone orzeczenie narusza zasadę ochrony zaufania obywateli do państwa w szczególności w kontekście realizacji zasady bezpieczeństwa prawnego, zawartej w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także naruszenia prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz konstytucyjnego prawa do własności i dziedziczenia, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Poprzez wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia Sąd Rejonowy w Sanoku pozbawił uczestników postępowania prawa do dziedziczenia. Eliminacja wadliwego postanowienia Sądu Rejonowego w Sanoku z 7 grudnia 2001 r., I Ns 510/01 jest konieczna na podstawie art. 89 § 1 *in principio* ustawy o SN dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Wobec powyższego, postanowiono jak w sentencji.

Rozstrzygnięcie o kosztach w postępowaniu przed Sądem Najwyższym uzasadnione jest treścią stosowanego odpowiednio do postępowania w sprawie ze skargi nadzwyczajnej art. 398¹⁸ k.p.c., zgodnie z którym w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu podlegają wzajemnemu zniesieniu, co oznacza, że każda ze stron ponosi koszty związane z jej udziałem w postępowaniu.

[SOP]

[r.g.]

